

מראי מקומות- סנהדרין ט'

אומרים דהשנים ראשונים לא היו שם לראות העדות, ושנים אומרים שהיו שם. ולפ"ז אינו במציאות שיהי' ארבעה ולמעלה, דהיינו שנים ויותר נטפל להשנים הראשונים, שהרי לעולם יהי' נחשב לעדות מוכחשת, וגם הכת הראשון לא יהי' נחשב לזוממין. ולכן כ' דמשום הכי דרשי' עוד דנמצא א' מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, וזה שייך אפי' בארבעה ויותר, ולכן שפיר דרשי' "עדים" בשביל דרשה זו (דבלא"ה ק', ב' דרשות ל"ל, וע"פ הנ"ל א"ש).

(ד) **בד"א בדיני נפשות- פרש"י במכות (ו.)**, דכתיב והצילו העדה, ומהדרין אזכותא. והק' **הכוס הישועות** (שם), הא פעמים ע"י הא דאמרי' דנמצא א' מהן קרוב או פסול דכולן בטלה, נמצא חומרא הוא ולא קולא. ולמשל, היכא שאשה שמוחזקת לנו להיות אשת איש שזינתה, ובאו עדים לומר דנתגרשה, ונמצא א' מהן קרוב או פסול, דע"י דאמרי' דעדות כולם בטלים, ממילא אמרי' דעדיין בחזקת אשת איש היא ונהרגת, וכ' שיש ליישב.

(ה) **בד"א בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות תתקיים עדות בשאר- הק' תוס' במכות (ו.)**, הא כתיב משפט א' לכס, שיהיו שוים דיני נפשות עם דיני ממונות, וגם הא כתיב ע"פ שנים או שלשה עדים בדיני ממונות ג"כ. ותי' דשאני דיני נפשות מדיני ממונות, דבדיני נפשות, אם מקישינן השלשה להשנים, כמו דבשני עדים, אם בטל א' מהן, אז ודאי נמצא כולם בטלים, דהא אין כאן ב' עדים, כן לענין אם נמצא א' משלשה קרוב או פסול. אבל בדיני ממונות, אפי' אם נמצא א' מן השנים קרוב או פסול, מ"מ אמרי' דתתקיים עדות בהשאר, עכ"פ לענין דמחייבו שבועה, א"כ י"ל דה"ה שלשה, דאם בטל א' מהן, תתקיים העדות עם השאר.

(ו) **מה יעשו שני אחין וכו'- ע' בט"ז (ח"מ ל"ו, סעי' א', ד"ה אם העדים הכשרים) שהוכיח משאלה זו דאין העדים יכולים לחזור ולהעיד**

(א) **ר' אשי אמר כגון דאתרו בי' מלקות ולא אתרו בי' קטלא וקמפלגי בפלוגתא וכו'- העיר היד רמה**, הא אמרו רבנן מפני שיש בה דיני נפשות, ומה ענין זה לחיוב מלקות. וכ' דאה"נ, דמה שאמרו דיני נפשות לאו דוקא, אלא לדינא דמלקות קרי דיני נפשות כיון דס"ל דמלקות עומד במקום מיתה (כיון דלא אתרו בי' לקטלא).

(ב) **כגון דאתרו בי' וכו'- ע' בחי' הר"ן (סוף ח:)** דכ' דאף דלפי אוקימתות הראשונות פי' תוס' דלא כרש"י, והחייב ממון איירי לענין המאה כסף שחייב הבעל להאב, מ"מ לאוקימתות אחרונות אין שייך לומר כן, דכיון דלא הי' שייך כאן חיוב מיתה, ג"כ אין שייך חיוב מאה כסף, ולכן צ"ל דלכ"ע לאוקימתות אחרונות מיירי בחיוב כתובה.

(ג) **דתנן ר"ע אומר, לא בא שלישי אלא להחמיר עליו, לעשות דינו כיוצא באלו- כ' הנמוקי יוסף (מכות ב: בדפי הרי"ף) בשם הרי"י בן גיאות, דאם הוזמו שנים, אע"פ שלא הוזם הג', הרי כולם נעשו זוממין, וענש הכתוב השלישי הנטפל לשנים, שעברו והעידו שקר. וכ' דאין לומר דמיירי דגם הג' הוזם, דא"כ גם הוא הי' נקרא עובר עבירה, ומשמע דנענש מחמת שהי' נטפל להם, ולא מחמת הזמתו. וע' בתומים (סי' ל"ח, פז:). בדפוס רגיל) דכ' דלכאו' דברי הרי"ף גאות זרים הם, האם שלישי זה, שהלך בתומו והעיד כפי האמת, יהי' נלקה ונקטל יחד עם רשעים אלו, הא מאי הו"ל למעבד, ודבר זה אינו עולה בדעת כלל. והוא פי' דס"ל להרי"ף גאות דבעינן שיראו זה את זה. ולכן, כשבא השלישי לב"ד ונטפל להם, ואומר שראה אותם במעמד העדות, א"כ כשהוזמו השנים, ע"כ גם השלישי מעיד שקר, דהא השנים לא היו שם במעמד העדות, וא"כ שפיר נטפל לעושי עבירה, ואשמה בראשו, דהא אמר שקר מוחלט. וע"ש בהמשך דכ' לדון דלפ"ז היכא שיש ד', שנים שהוזמו ושנים שלא הוזמו, בכה"ג הרי כאן עדות מוכחשת, שנים מול שנים, שהרי שנים (דהיינו המזימים)**

(ט) **ממון לזה ונפשות לזה- כ' תוס'** דמה דאי' בב"ק (כב:): דפטור אפי' בגדי דחד ועבדא דחד, מפורש במקום אחר. וע"ש בב"ק דכ' תוס' (ד"ה בגדי) לחלק, דכל הרודף אחר חבירו להורגו, נחשב מיתה ותשלומין לא', משום דהכל חייבין להורגו להציל הנרדף. ועוד כ' לחלק בשם ר"ת, דמה דאי' כאן דממון לזה ונפשות לזה דחייב לשנים, היינו משום דצריך לקיים הדין הזמה לשניהם, ודין מיוחד הוא בכאשר זמם, אבל בשאר דינים, אף אם חייב מיתה לזה ותשלומין לזה, אמרי' דמיתה וממון הוא, ואינו חייב אלא מיתה. ואע"ג דהיכא דהוי תשלומין ומיתה לאחד דאינו מקיים הדין הזמה לגמרי כלפי אותו האיש, מ"מ סגי בהא דקיים עכ"פ איזה ענין של הזמה לכל אחד.

(י) **פלוגי רבעו לאונסו, הוא ואחר מצטרפין להורגו- ע' בנתיבות (ל"ח, א'),** שהביא מה שהק' התומים (שם) בשם ר' חיים יונה **תאומים**, דלפי הרמב"ם דס"ל דהיכא דעדים הוכחו והוזמו בב"א אין להן דין זוממין, א"כ לכאור' ציור זה אי אפשר, דכיון שהוא מעיד על פלוגי שרבעו, א"כ אם אומר המזים עמנו הייתם ביום פלוגי במקום אחר, א"כ כמו דעדוהו הוום, בבת אחת עדותו ג"כ הוכחש, ולפי הרמב"ם זה נחשב עדות מוכחשת, ולכן לכאור' הו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה, ואיך מצטרפין להרגו. ותי' הנתיבות ע"פ מה דאמרי' דהמזימים לעולם נאמנין טפי מכת הראשון, אף דבהכחשה לא אמרי' כן. וביאר דהחילוק הוא, דבהזמה הרי הם מעידין על גופן של העדים, ובזה נאמנים האחרונים יותר מהראשונים, דהראשונים מדברים על גוף עצמן, ולכן אינן נאמנים. משא"כ בהכחשה, דאין האחרונים נאמנים טפי מהראשונים, דשניהם מעידין על דבר אחר, וא"כ שניהם כי הדדי נינהו. וא"כ, י"ל דבסוגיין, כשהעדו של העד הוא דהוא עצמו הי' נרבע, א"כ כשהוא בא להכחיש המזימין שאומרים שהוא לא הי' שם בכלל, הרי אין לו שום נאמנות, ולא יהי' נחשב עדות מוכחשת, דאף דבאמת מוכחשת הוא, דהא הראשונים אומרים שהי' שם והי' נרבע והשניים אומרים שלא הי' שם ולא הי' נרבע, מ"מ אין דינו

בפני עצמן, דאם היו יכולים לחזור ולהעיד יחד עם כשרים אח"כ, א"כ מהו הקו' מה יעשו ב' אחין, הא אפשר להעיד אח"כ בפנ"ע.

(ז) **ר' יוסי אומר, לעולם אינו נהרג עד שיהו פי שני עדיו מתרין בו, שנא' ע"פ שנים עדים-** פי' הנמוקי יוסף (מכות, ג. בדפיו) דהיינו שצריך להיות יקום ע"פ שנים עדים, כלומר שיהו כל הדבר, בין העדות ובין ההתראה, ע"פ שנים העדים. וע' בשיח יצחק במכות (ו.), דחקר בהא דס"ל לר' יוסי דבעינן דשניהם מתרין, היכא שיש ג' עדים, האם כל ג' צריכים להתרות, או דלמא סגי בב' מתרין. וכ' להוכיח דסגי בב' מתרין, דאם בעינן ג', א"כ לכאור' מהו הקו' למה כתיב ג', הרי כיון דבלא השלשה הי' מתקיימת העדות בב', א"כ שפיר ה"א דאפי' בג' אין צריך התראת כל שלשה. וע"ז נאמר דאמר הכתוב דבעינן התראת הג' ג"כ, וא"כ מהכ"ת ללמוד דבר אחר מהא דכתיב או שלשה. אע"כ דגם למעשה, אפי' אם יש ג' עדים, לא בעינן אלא התראת הב', ולכן הוי שלשה מיותר, ושפיר יכולין לדורשו.

(ח) **חזר והביא הבעל עדים והזימום לעדי האב, עדי האב נהרגין ומשלמין ממון-** הק' רעק"א (ד"ה והנה), למה אמרי' דנהרגין ומשלמין ולא אמרי' דנהרגין ולוקין. ובשלמא בכל עדים זוממים, אמרי' דמשלמין ואין לוקין, דהיינו דאין לוקין על הלאו דלא תענה, משום דהעיקר עונש הוא עונש דכאשר זמם, וא"כ אינו נענש אלא בממון. אבל היכא דהקיום של כאשר זמם הוא ע"י ממון ומלקות, א"כ אמאי מקיימים כאשר זמם כלפי הממון ולא כלפי המלקות [ואין ברור לי אם כוונתו להק' שיהי' חייב שניהם כדי לקיים כאשר זמם, או דודאי הי' פשוט לו דאינו חייב שניהם, משום דכדי רשעתו כתיב, משום רשעה א' אתה מחייבו וכו', אלא דהקו' הי' דמאי איריא דחייב ממון, למה אין מחייבין אותו מלקות ולא ממון]. וכ' דאולי קיי"ל כטעמא דר"א בכתובות ע"ז, דס"ל דמה דממונא משלם, היינו משום דלאו בני התראה ניניהו, דהיינו דכל היכא דיכול לקיים דין הזמה ע"י ממון, עושין כן ואין מענישין עונש בלא התראה (ומה דהיכא דחייב מיתה וממון אמרי' דחייב מיתה ולא ממון, ולא אמרי' דממון עדיף משום שאין בה התראה, ע"ש מש"כ בזה).

(ב) ואין אדם משים עצמו רשע- פרש"י, ופלגינן דבורא, ומהימנינן ל' לגבי חברי' ולא לגבי דידי'. ופי' בתוס' דנאמן שהי' הוא הנרבע, אבל לא שהי' ברצון. וע' בנתיבות (ל"א, א') שהק' דבמאי עסקינן, אם מיירי דהעד שני אמר דהי' ברצון, א"כ לכאו' הו"ל עדות מוכחשת, דלפי מה דאמרי' דפלגינן דבורא, א"כ אמרי' שהוא אמר שהי' באונס, ואם חבירו אמר ברצון, אין מצטרפינן. ואם אמר האחר בסתם שנרבע, הרי קיי"ל דאם ב' עדים אומרים דא' עבר עבירה, אין תלינן לומר דהי' בשוגג או באונס. וא"כ, לפי מה שאמר שזה נרבע, אף אם אמר סתם, הרי הוא כאומר שהי' במזיד, ולדבריו איך מצטרף עמו. וכ' להוכיח מזה דרק כששני עדים אומרים דעבר עבירה לא תלינן בשוגג או באונס, אבל אם רק עד א' אומר שראה חבירו עושה חבירו, אז שפיר תלינן דהי' באונס (ע"ש בבבאור החילוק בין א' לב'), וא"כ י"ל דכאן מיירי דהעד אחר אמר סתם דרבעו, וא"כ שפיר יכולין להצטרף.

(ג) וא"א מע"ר- ופלגינן דיבורא. הק' בחי' ר' יונה, אם חלק של העדות אינו נתקבל, א"כ לימא דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, ולמה אמרי' דפלגינן דבורא ומקבלין שאר העדות. ועפ"ז ביאר ר' יונה המשך דברי הגמ'. דמה דאי' דמהו דתימא אדם קרוב אצל עצמו אמרי' אצל אשתו לא אמרי', פי' די"ל דזהו החילוק בינו לבין אשתו. דאף דעדות על עצמו אינו כלום, י"ל דזהו רק על עצמו ממש, אבל אשתו, דלכאו' אינה אלא קרובו, י"ל דבה אמרי' דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה (ודלא כתוס', שכ' דה"א דגם כלפי אשתו יהי' נאמן מגו דנאמן על הבועל). וע"ז תי' הגמ' דלא כן, אלא דגם באשתו אמרי' פלגינן דבורא, משום דאשתו כגופו דמי. וע"ע במאירי (ד"ה ויש לשאול) שכ' דכיון שהם שני דיבורים, מה שיוצא מדיבור ראשון הוא להרוג הרובע, ומה שיוצא מדבור שני הוא להרוג את הנרבע, א"כ יכולים לקבל דבור ראשון בלא דיבור שני.

(ד) וא"א מע"ר- ופלגינן דבורא. ע' בשו"ת הרשב"א (ח"א, אלף רל"ז), שכ' דמה דאמרי' דפלגינן דבורא, היינו באומר אשת

אלא כעדים זוממין, כיון שיש לשניים נאמנות יותר מהראשונים, וממילא שפיר הוי עדות שאתה יכול להזימה.

(א) לרצונו, רשע הוא, והתורה אמרה אל תשת רשע עד- הק' הנודע ביהודה (קמא אה"ע, ע"ב, ד"ה והנה הא דפשוט [עמ' 134 בדפוס ישן]), למה צריך לומר דרשע הוא, הרי לכאו' אם לא פלגינן דבורא, פשוט הוא דפסול, שהרי ודאי אינו נאמן להעיד על עצמו. וכ' לפרש ע"פ מש"כ רש"י ותוס' בסוגיין, דמבואר דעל הצד דלא פלגינן דבורא, אין הביאור דממילא יהי' כל העדות בטלה, אלא דמגו דנאמן על הרחוק, נאמן ג"כ על הקרוב [והביאור בזה הוא לכאו' דמה שאין מקבלין עדות על הקרוב, אי"ז משום דאינו נאמן על קרובו, אלא דאין מקבלין עדות על הקרוב. וא"כ, אם צריכין לקבל העדות משום הרחוק, א"כ כבר קיבל ב"ד העדות, וממילא נאמן גם כן על קרובו]. וא"כ, פשוט הוא שאין שייך לומר דכיון דמעיד על עצמו לא מהני, דהא לפי הצד דלא פלגינן דבורא ודאי נאמן ג"כ על עצמו, אלא דקו' הגמ' הי' רק משום דגזוה"כ הוא דכיון דרשע הוא, א"כ עדותו פסול, אפי' אם נקטי' דאמת הוא. וע"ע

בקובץ הערות (כ"א, א') שהק' בנוסח אחר, למה צריך להא דהתורה אמרה אל תשת רשע עד, דהיינו דעדותו פסולה משום דעד פסול הוא, תיפוק ל' דאין אדם משים עצמו רשע, וא"כ ודאי אינו נאמן לומר דרבעו לרצונו, דאינו נאמן על עצמו לומר דרשע הוא. ותי' שהוא משום דקו' הגמ' דלא ס"ל דפלגינן דבורא, מ"מ ס"ל דפלגינן נאמנות, וכמו בעד א' אומר מת בעליך, דהדין הוא דנאמן כלפי ההיתר נישואין, אבל אינו נאמן לגבי הירושה, וכ"ע מודו לזה. וא"כ, מצד הא דא"א מע"ר, הי' שייך לומר דאה"נ, אינו נאמן לגבי הא דרשע הוא, אבל עכ"פ נאמן לומר דפלוגי רבעו לרצונו לענין להרוג הרובע. וע"ז אמרי' דאם רשע הוא, א"כ אף אם אמרי' דפלגינן נאמנות, מ"מ לדבריו עכ"פ רשע הוא, וא"כ לדבריו דרשע הוא אינו נאמן להעיד, דאין עדות לרשע. ולכן הי' צריך רבא לומר דפלגינן דבורא, דהיינו דאין מקבלין כלל מה שאמר דהי' הוא הנרבע (או דהי' לרצונו),

וא"כ אף לדבריו אינו רשע [ולכאו' משמע דהקו"ה והנו"ב לא ס"ל כהרד"י, דלכאו' הי' שייך ליישב קו' כ"א ע"פ תי' האחר, ויש לעי' בזה].

חורף תשפ"ה

פלוני זינתה עמי, דאז יכולין לומר דתופסין
מאי דקאמר זינתה, אבל לא מה דאמר עמי.
אבל היכא דאמר אני באתי על אשת פלוני,
מיד נתבטלה עדותו לגמרי, ואין שייך לומר
פלגיןן בכה"ג.